

Üniversite Öğrencilerinde Şizotipal Kişilik Özelliklerinin Doğrulayıcı Faktör Analiziyle İncelenmesi

Dr. Emre BORA¹, Leyla BAYSAN ARABACI²

Özet / Abstract

Amaç: Şizofreniye yakınlıkla ilgili fenotipleri belirlemek için normal toplumda gözlenen şizotipal özelliklerin faktör yapısını incelemek önemlidir. Şizotipal Kişilik Ölçeği (ŞKÖ), normal toplumda şizotipal özellikleri ölçmek için geliştirilmiş bir öz bildirim aracıdır. ŞKÖ'nin faktör yapısını inceleyen çalışmaların birçoğu Raine'in üç faktörlü modelini desteklemektedir. Ancak, alternatif modelleri destekleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinden oluşan büyük bir örnekleme, ŞKÖ ile ölçülen şizotipal özelliklerin, Raine ve diğer araştırmacılar tarafından öne sürülen modellerden hangisini desteklediğini incelemektir.

Yöntem: Çalışma 1059 üniversite öğrencisiyle yürütülmüştür. Şizotipal kişilik özelliklerini açıkladığı öne sürülen çeşitli modeller doğrulayıcı faktör analiziyle sınanmıştır. Cinsiyetin, şizotipal özelliklerin şiddeti ve faktör yapısı üzerine etkisi ayrıca incelenmiştir.

Bulgular: Bu örnekleme, şizotipal özellikleri en iyi açıklayan model, paranoid, bilişsel-algisal, kişilerarası ve de-organizasyon faktörlerinden oluşmaktadır. Raine'in modeli zayıf bir uyum iyiliği göstermektedir. Ancak Raine'in modelinde yapılan bazı ufak değişiklikler, Raine'in modelinin de kabul edilebilir bir uyum iyiliği göstermesini sağlamaktadır. Cinsiyet, şizotipal özellikleri etkileyen önemli bir değişken olmasına karşın, ŞKÖ'nin faktör yapısına etki etmemektedir.

Sonuç: Bu çalışmanın sonuçları, Stefanis'in 4 faktörlü modelinin ya da Raine'in modifiye edilmiş modelinin, şizotipal özelliklerin faktör yapısını açıkladığını göstermektedir. Şizotipal özellikler, normal toplumda da, şizofreni semptomlarının faktör yapısına benzer özellikler göstermektedir. Bu bulgular normal toplumda gözlenen şizotipal özelliklerin, şizofreni spektrumunun bir uzantısı olduğu görüşünü desteklemektedir.

Anahtar Sözcükler: Faktör analizi, şizotipal, ŞKÖ, şizofreni

SUMMARY: Confirmatory Factor Analysis of Schizotypal Personality Traits in University Students

Objective: Investigating the factor structure of schizotypal traits in normal population is important to describe the clinical phenotypes associated with susceptibility to schizophrenia. Schizotypal Personality Questionnaire (SPQ) is a commonly used self-rated measure to assess schizotypal traits. While Raine's three-factorial model is most commonly supported model explaining factor structure of schizotypal traits, there is also evidence supporting alternative models. The aim of this study is compare the goodness-of-fit of various models about factor structure of the SPQ in a substantial number of university students.

Method: 1059 university students were participated in the study. Alternative models regarding factor structure of the SPQ were compared with confirmatory factor analysis (CFA). The effect of gender on the factor structure of schizotypal traits is also studied.

Results: The 4 factorial model that included cognitive-perceptual, paranoid, interpersonal and disorganized dimensions fit the data the best. Raine's three factorial model did not fit the data adequately. However, after minor modifications, Raine's model also had a satisfactory goodness-of-fit. Gender had no effect on the factor structure of the SPQ.

Conclusion: Results of these study supported 4-factorial model of Stefanis and modified version of Raine's model to explain factor structure of schizotypal traits. The structure of schizotypal traits is in parallel with structure of symptom dimensions in schizophrenia. This outcome is compatible with the views seeing schizotypal traits in general population in continuum with schizophrenia spectrum disorders.

Key Words: Factor analysis, schizotypal, schizophrenia

Geliş Tarihi: 18.07.2008 – Kabul Tarihi: 02.12.2008

¹Uzm., MNC, Melbourne. ²Hemşire., Ege Ü Hemşirelik Yüksekokulu, Psikiyatri Hemşireliği, İzmir.
Dr. Emre Bora, e-posta: emrebora@hotmail.com

GİRİŞ

Günümüzde, şizofreni ve diğer psikotik bozukluklar DSM-IV ve ICD-10 gibi kategorik sınıflandırma sistemlerine dayanılarak sınıflandırılmaktadır. Son yıllarda, psikiyatride ruhsal bozuklukları daha iyi anlayabilmek için boyutsal yaklaşım üzerine vurgu yapılmaktadır. Boyutsal yaklaşıma göre, şizofreni hastalarında görülen klinik bulgular, normal toplumda yaygın olarak gözlenen özelliklerin şiddetlenmiş halidir (Verdoux ve Van Os 2002). Şizofreninin normal toplumdaki yansıması olarak ele alınabilecek şizotipi, şizofreniye yakınlıkla ilişkilendirilen kişilik özelliklerini ve silik psikiyatrik bulguları tanımlamak için ortaya atılmış bir kavramdır (Meehl 1962). Şizofreniye yakınlıkla ilişkilendirilen fenotipleri tanımlamak, psikotik bozuklukların etiyolojisini anlamak açısından önemlidir. Çünkü yakınlıkla ilişkilendirilen fenotipler, hastalığa yol açan genetik, nörobiyolojik ve çevresel faktörlerle doğrudan bir ilişki içinde olabilir. Normal toplumda gözlenen şizotipik özellikleri incelemek için farklı yaklaşımlar temelinde geliştirilmiş değişik araçlar kullanılmıştır. Chapman'ın, Meehl'in teorisine (1962) dayanarak geliştirdiği büyüsel düşünce ölçeği ve sosyal anhedoni gibi psikoza yakınlık ölçekleri, şizotipi çalışmalarında en çok kullanılan bu araçlardan bazılarıdır (Chapman ve ark. 1982). Daha da sık kullanılan bir başka yaklaşımsa, toplumdaki şizotipal kişilik bozukluğuna (ŞKB) benzer özellikleri incelemektir. Bu amaçla en sık kullanılan araçlardan biri olan Şizotipal Kişilik Ölçeği (ŞKÖ), DSM-IV Şizotipal Kişilik Bozukluğu (ŞKB) tanı kriterlerini sorgulamak amacıyla geliştirilmiş bir özbeöz bildirim ölçeğidir (Raine 1991).

Şizotipal kişilik özelliklerinin faktör yapısı hakkında tartışmalar halen sürmektedir. Eğer, normal toplumda gözlenen şizotipal özellikler, şizofreni spektrumunun bir uzantısıysa, şizotipal özelliklerin ve şizofreninin benzer faktör yapılarına sahip olması beklenir. Bu kapsamda, şizofreni ve ŞKB belirtilerinin üç faktör altında (pozitif, negatif ve dezorganizasyon) kümelendiği en çok kabul edilen görüştür. Şizotipal özelliklerin, normal toplumda da üç faktörde kümelendiğini gösteren çok sayıda çalışma yayınlanmıştır (Chen ve ark. 1997, Gruzelier ve ark. 1996, Reynolds ve ark. 2000). Bu araştırmalar, sıklıkla Raine'in üç faktörlü modelini desteklemektedir (Raine ve ark. 1994). Bu model pozitif, negatif ve dezorganizasyon belirtilere çok benzer bir yapı önermektedir (Bilişsel-algisal, kişilerarası, dezorganizasyon). Daha az sayıda çalışma, iki faktörlü bir yapıyı desteklerken (Kendler ve ark 1991), bazı çalışmalar da alternatif üç faktörlü modelleri (Battaglia ve ark. 1997, Bergmann

ve ark. 1996) önermektedir. Bu alternatif üç faktörlü modellerden en bilineni Bergman'ın (1996) bilişsel-algisal, kişilerarası ve paranoid faktörlerden oluşan modelidir. Stefanis ise, bilişsel-algisal, paranoid, kişilerarası ve dezorganizasyon bulgularından oluşan 4 faktörlü bir yapıyı önermektedir (2004). Wuthrich ve Bates'in çalışması da (2006), Stefanis'in 4 faktörlü modelinin, şizotipal kişilik özelliklerini, Raine'in modelinden daha iyi açıkladığını göstermektedir. Ancak, ayrıca Raine'in modelinde yapılacak bazı değişikliklerin, bu modelin uyum iyiliğini (goodness of fit) arttırabildiğini de göstermektedir. ŞKÖ'nin faktör yapısıyla ilgili önerilen modeller Tablo 1'de özetlenmiştir.

ŞKÖ'nin faktör yapısını inceleyen çalışmalarda hem açılımlayıcı (exploratory) hem de doğrulayıcı (confirmatory) faktör analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır. Açılımlayıcı faktör analizi, genellikle ölçüm araçlarının geliştirilme aşamasında çok yararlıdır. Daha sonraki aşamalarda, doğrulayıcı faktör analizi önem taşımaktadır. Bu analizle, önceki çalışmalarda öne sürülen farklı modeller sınanır. Doğrulayıcı faktör analizinde, test edilecek modeller önceden belirlenir ve alternatif modellerin uyum dereceleri birbiriyle karşılaştırılır. Bu amaçla Kikare testi çok sık kullanılır. Ancak, Kikare testinin bir zayıf yanı vardır ve bu da, testin büyük örneklemelerde hemen her zaman anlamlı sonuç vermesidir. Bu nedenle, başka uyum indeksleri kullanılır ki, bunlardan en sık kullanılanı "tahminin ortalama karekök hatası (Root mean square error of approximation; RMSEA)"dır. RMSEA değerinin 0.05'in altında olduğu durumlar çok iyi uyuma işaret ederken, 0.10'in üzerindeki değerler kötü uyuma işaret eder. RMSEA değerinin 0.05-0.08 arası olduğu durumlar ise kabul edilebilir uyuma işaret eder (Hu ve Bentler 1999, Schmelleh-Engel ve ark. 2003). "Akaike enformasyon ölçütü (Akaike information criteria, AIC)" sık kullanılan başka bir göstergedir. Bu değer küçük olması "iyi" uyuma işaret eder (Akaike, 1987). "Karşılaştırmalı uyum indeksi (Comparative fit index, CFI)", "Uyum-iyiliği-indeksi (Goodness-of-fit index, GFI)" ve "Tucker-Lewis-İndeksi (Tucker-Lewis-Index, TLI)" sık kullanılan diğer uyum iyiliği indeksleridir (Hu ve Bentler 1999). Bazı yazarlara göre, TLI, CFI ve GFI değerlerinin 0.90'ın üzerinde olması iyi uyuma işaret ederken, bazıları da bu kriterin yeterli olmadığını, iyi uyum için CFI değerinin 0.95'in üzerinde olması gerektiğini kabul etmektedir (Hu ve Bentler 1999).

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinden oluşan büyük bir örnekleme, ŞKÖ ile ölçülen şizotipal özelliklerin, Raine ve diğer araştırmacılar tarafından öne sürülen modellerden hangisini desteklediğini ince-

TABLO 1. Normal Toplumda Şizotipal Kişilik Özelliklerinin Faktör Yapısıyla İlgili Öne Sürülen Modeller.

	Referans	Sosyal anksiyete	Garip inanç	Sıradışı yaşantı	Garip davranış	Yakın arkadaş	Garip konuşma	Kısıtlı duygulanım	Şüphencilik
Siever ve Gunderson 2- Faktör	P	N	P	P	P	N	P	N	P
Kendler ve ark. 2- Faktör	P	P, N	P	P	P, N	N	P	N	P, N
Battaglia ve ark. 3- Faktör	P	N	P	P	G	N	G	G	P
Bergmann ve ark. 3- Faktör (paranoya)	Par	Par	P	P	N	N	N	N	Par
Raine ve ark. 3- Faktör	P	N	P	P	D	N	D	N	P, N
Stefanis ve ark. 4- Faktör	Par	Par, N	P	P	D	N	D	N	Par, N

P= Pozitif (bilişsel-algisal), N= Negatif (kişilerarası), Par= Paranoid D= Dezorganizasyon, G= Garip-sıradışı.

lemektir. Cinsiyetin, faktör yapısına etkisi olup olmadığını incelemek, çalışmanın başka bir amacıdır.

YÖNTEM

Örneklem

Bu çalışma 2004-2008 yılları arasında Ege Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiştir. Tıp Fakültesi, Hemşirelik Yüksekokulu, Edebiyat Fakültesi, Dış Hekimliği, Mühendislik Fakültesi, Eğitim Fakültesi ve Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı bölümlerinden 1101 öğrenciye, gönüllülük esasıyla ulaşılmıştır. Ölçeği tam yanıtlayan 42 öğrenci değerlendirme dışında bırakılmıştır. Çalışmanın örnekleme ölçeği eksiksiz dolduran 1059 lisans öğrencisinden oluşmuştur. Öğrenciler psikiyatrik hastalık öyküsü açısından taranmamıştır. Katılımcıların 620'si kız, 439'u erkek öğrencilerden oluşmuştur. Erkek (21.53± 2.23) ve kız (21.50± 2.23) öğrencilerin yaş ortalaması çok benzer bulunmuştur.

Şizotipal Kişilik Ölçeği

ŞKÖ 74 sorudan oluşan bir öz bildirim ölçeğidir (Raine, 1991). Katılımcılardan ölçekteki ifadelerle evet ya da hayır yanıtlarından birini seçmesi istenmektedir. Şizotipal özelliklere işaret eden "evet" yanıtlarına "1" puan verilirken, "hayır" yanıtına "0" puan verilmektedir. Ölçek DSM-IV tanı kriterlerini sorgulayan 9 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçeklerin adları sırasıyla, (1) referans, (2) sosyal anksiyete, (3) garip inanç-büyük düşünme, (4) sıradışı yaşantılar, (5) garip davranış, (6) yakın arkadaş yokluğu, (7) garip konuşma, (8) kısıtlı duygulanım ve (9) şüphenciliktir. Her alt ölçekte 7 ile 9 arası madde bulunmaktadır.

Ölçeğin Türkçe formunun güvenilirliği daha önce gösterilmiştir (Şener ve ark. 2006). Tüm ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.91 olarak bulunmuş ve alt ölçeklerin Cronbach alfa katsayılarının 0.66-0.83 arasında değiştiği saptanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği 0.84 olarak bildirilmiştir. Ölçeğin açılımlayıcı faktör analizinin, Raine'in modelini desteklediği saptanmıştır. Ölçeğin orijinal çalışmasında saptanan alfa katsayısı (0.91) ve test-tekrar test güvenilirliği (r=0.82) Türkçe güvenilirlik çalışmasında elde edilen sonuçlara çok benzerdir (Raine, 1991). Ölçeğin 22 sorudan oluşan kısa formunun da Türkçe güvenilirliği (Ayçiçeği ve ark. 2005) ve şizofreni akrabalarını normal kontrollerden ayırabildiği gösterilmiştir (Bora ve Veznedaroğlu 2007). Bu çalışmada ölçeğin 74 soruluk orijinal formu kullanılmıştır.

İstatistiksel değerlendirme

Çalışmanın tanımlayıcı analizleri ve grup karşılaştırmaları SPSS 13.0 ile yapılmıştır. Cinsiyetin ŞKÖ alt ölçeklerine etkisi t-testi ile değerlendirilmiştir.

Doğrulamalı faktör analizi LISREL kullanılarak yapılmıştır. Tablo 1'deki tüm modeller ŞKÖ'nin faktör yapısını incelemek için test edilmiştir. Ayrıca, tek faktörlü şizotipi modeli, önerilen diğer modellerle karşılaştırma yapabilmek için incelenmiştir. Bir modelin kabul edilebilir sayılması için RMSEA değerinin 0.08'in altında, CFI değerinin 0.95'in üzerinde olması koşulu aranmıştır. Farklı modellerin uyum iyilikleri AIC ve

TABLO 2. Cinsiyetin Şizotipal Özelliklere Etkisi.

	Kadın		Erkek		t	P
	Ortalama	SS	Ortalama	SS		
ŞKÖ	26.07	12.45	28.28	12.74	2.82	0.005
Referans	3.80	2.31	3.65	2.16	1.07	0.28
Sosyal anksiyete	4.16	2.50	3.84	2.35	2.13	0.03
Garip inanç	2.70	1.75	2.26	1.87	3.97	<0.001
Sıradışı yaşantı	3.14	2.19	3.31	2.27	1.23	0.22
Garip davranış	1.59	2.03	2.45	2.19	6.46	<0.001
Yakın arkadaş	2.98	2.13	3.60	2.19	4.65	<0.001
Garip konuşma	2.75	2.24	3.28	2.39	3.65	<0.001
Kısıtlı duygulanım	2.12	1.82	2.76	1.95	5.47	<0.001
Şüphencilik	2.83	2.03	3.12	1.98	2.39	0.02

SS= Standart sapma

kikare testleriyle de karşılaştırılmıştır. Raine'in modelini gözden geçirmek için modifikasyon endekslerinden yararlanılmıştır.

BULGULAR

ŞKÖ'nin ortalaması 27.01 (SS=12.59)'dir (min=2, max= 62). Ölçeğin toplam puan ve alt ölçek puanları üzerine cinsiyetin belirgin etkisi olduğu saptanmıştır (Tablo 2). Erkeklerin ortalama puanı kadınlardan anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Erkekler, "yakın arkadaş yokluğu", "kısıtlı duygulanım", "şüphencilik", "garip davranış" ve "garip konuşma" alt ölçeklerinden anlamlı derecede daha yüksek puan alırken, kadınlar "sosyal anksiyete" ve "garip inanç" alt ölçeklerinden daha yüksek puan almıştır.

Doğrulayıcı faktör analizi

Tek faktörlü modelin uyum iyiliğinin çok kötü olması, şizotipal özelliklerin çok boyutlu yapısını desteklemiştir (Tablo 3). Bergmann ve Battaglia modellerinin uyum iyilikleri kabul edilebilir düzeyde bulunmamıştır. Kendler'in modelinin CFI değeri 0.95'in üzerinde bulunmasına karşın, RMSEA değeri zayıf bir uyum iyiliğine işaret etmiştir. Benzer şekilde Raine'in üç faktörlü modelinin de CFI düzeyi de 0.95'in üzerinde, RMSEA değeri de 0.10'un altında, ancak Stefanis'in modelinden farklı olarak 0.08'in de üzerinde bulunmuştur. Stefanis'in

4 faktörlü modeli kabul edilebilir bir uyum iyiliği gösteren tek modeldir. Ayrıca, Stefanis'in modelinin Kikare ve AIC değerleri de, alternatiflerine oranla üstünlüğünü bir kez daha desteklemiştir.

Cinsiyetin faktör yapısına etkisi, Stefanis ve Raine ait modellerin, erkek ve kadınlar için ayrı ayrı sınılanmasıyla incelenmiştir (Tablo 3). Stefanis'in modeli, hem erkek hem de kız öğrencilerde kabul edilebilir bir uyum iyiliği gösteren tek model olarak gözükmektedir.

Raine'in modelinin modifikasyon endekslerinin incelenmesi, modelde yapılacak üç değişikliğin, kikare değerini belirgin derecede azaltacağını göstermiştir. Bu doğrultuda yapılacak birinci değişiklik, "garip inanç" ile "Kişilerarası Şizotipi" arasında negatif bir ilişki eklenmesi (kikare değerinde 50.4 düşme), ikinci değişiklik, "Referans" ve "Şüphencilik" alt ölçekleri arasında hata kovaryansı eklenmesi (kikare değerinde 41.3 azalma) ve son değişiklikse, "Sosyal Anksiyete" ve "Referans" maddeleri arasında bir hata kovaryansı eklenmesidir. Bu üç değişiklik sonrası geliştirilen, modifiye Raine modelinin uyum iyiliğinin, tüm alternatiflerinden (Stefanis'in modeli de dahil olmak üzere) daha iyi olduğu saptanmıştır (Tablo 3).

TARTIŞMA

Bu çalışmada şizotipal özelliklerin faktör yapısını incelemek için öne sürülen modeller, doğrulayıcı faktör

TABLO 3. Şizotipal Özelliklerin Yapısına İlişkin Alternatif Modellerin Doğrulayıcı Faktör Analiziyle İncelenmesi.

Model	χ^2	df	AIC	CFI	RMSEA	RMSEA 90 % CI
Tek faktör	1283	27	1319	0.77	0.21	0.20-0.22
Siever ve ark. 2- faktör	539	26	576.83	0.91	0.135	0.13-0.14
Kendler ve ark. 2- faktör	222.55	22	274.85	0.96	0.093	0.082-0.104
Battaglia ve ark. 3- faktör	728.33	24	770.33	0.87	0.164	0.15-0.17
Bergmann ve ark. 3- faktör (paranoya)	792.17	24	1066.05	0.86	0.20	0.19-0.21
Raine ve ark. 3- faktör	215.58	23	274.56	0.96	0.089	0.081-0.101
Kadın	124.36	23	168.36	0.97	0.084	0.070-0.099
Erkek	98.49	23	142.49	0.97	0.087	0.069-0.10
Stefanis ve ark. 4- faktör	131.79	19	183.79	0.98	0.075	0.065-0.089
Kadın	62.11	19	134.11	0.98	0.073	0.057-0.090
Erkek	51.05	19	103.05	0.99	0.062	0.042-0.083
Modifiye Raine	80.69	20	130.69	0.99	0.054	0.042-0.066

RMSEA= Tahminin ortalama karekök hatası, AIC= Akaike enformasyon ölçütü.
CFI= Karşılaştırmalı uyum indeksi.

analiziyle incelenmiştir. Bu çalışmanın sonuçları, paranoid özelliklerin ayrıştığı 4 faktörlü bir modeli desteklemektedir. Ancak Raine'in klasik üç faktörlü modelinde yapılacak bazı modifikasyonların, bu modelin uyum iyiliğini belirgin derecede arttırdığını da göstermektedir. Çalışmanın sonuçları, ŞKÖ'nün Türkçe formunun faktör yapısının diğer kültürlerdeki çok benzediğini göstermektedir. Ayrıca, cinsiyetin, şizotipal özellikleri etkileyen önemli bir değişken olduğunu, ancak şizotipal özelliklerin faktör yapısında cinsiyete bağlı bir değişiklik gözlenmediğini de gösterilmiştir.

Bu çalışmanın 4. bir faktör (paranoid) öneren sonuçları, Stefanis'in (2004) ve Wuthrich ve Bates (2006) bulgularıyla uyum göstermektedir. Ayrıca, Raine'in 3 faktörlü yapısını destekleyen doğrulayıcı faktör analizi çalışmalarında, genellikle paranoid'i de içeren 4-faktörlü yapı incelenmiştir. Klinik ortamda paranoid düşüncelerin ve referans bulguların, diğer pozitif bulgular olmaksızın görülmesi sık yaşanan (gözlenen) bir durumdur. Sanırsal bozukluk ve birçok paranoid şizofreni hastasında, varsanılar ve diğer pozitif bulgular olmaksızın paranoid bulguların gözlenmesi olağandır. Aynı durumun normal toplumdaki şizotipal belirtiler için de geçerli olması, farklı pozitif bulguların farklı nörobiyolojik ve genetik faktörlerle ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Bu çalışmanın sonuçları, Raine'in orijinal modelinde yapılacak 3 değişikliğin bu modelin uyum iyiliğini belirgin derecede geliştirdiğini göstermektedir. Aynı durum daha önce Wuthrich ve Bates (2006) tarafından da bildirilmiştir. Her iki çalışmada önerilen üç değişiklikten ikisi aynıdır. Bu değişikliklerden birincisi, "referans" ve "paranoid" düşüncelere bir hata kovaryansı eklemektir. Bu bulgu, ölçeğin "referans" ve "paranoid" düşünceleri ayırmakta çok başarılı olmadığını, kişinin bu sorulara benzer yanıtlar verdiğini göstermektedir. İkinci değişiklik, "büyüsel düşünce"nin "kişilerarası" şizotipi puanıyla ters ilişkili olmasıdır. Aynı sonucu bulan Wuthrich ve Bates (2006), bu durumu, "UFO'ya inanmak" gibi toplumca kabul edilen batıl inançların, sosyal işlevselliği artırabileceğini iddia etmiştir. Ancak bu bulgunun başka bir açıklaması; büyüsel düşünce puanı yüksek olan bireylerin, sosyal işlevsellik düzeylerinin yüksek olmasında, içgörülerinin kötü olması rol oynuyor olabilir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre Raine'nin modelinde yapılan son modifikasyon, "referans" ve "sosyal anksiyete" maddeleri arasında bir hata kovaryansı eklemektir. Aslında bu durum, Wuthrich ve Bates'in önerdiği, sosyal anksiyete maddelerinin, pozitif bulgulara yüklenmesine benzer bir değişikliktir. Referans ve diğer pozitif bulguların sosyal anksiyete ile ilişkili olabileceği, daha önce başka araştır-

macılar tarafından da bildirilmiştir. Referans düşünceleri ve diğer paranoid bulguların, sosyal anksiyete ile ilişki içinde olması doğaldır. ŞKÖ, sosyal anksiyete alt ölçeğinin bazı maddeleri, referans maddelerinin bazıları ile benzerlik göstermektedir.

Bu çalışmada, cinsiyetin, şizotipal özelliklerin faktör yapısını değiştirmedeği gözlenmiştir. Bu, daha önce bildirilen verilerle uyumludur (Badcock ve Dragovic 2006, Fossati ve ark. 2003, Raine ve ark. 1994). Bu çalışmada erkeklerde “negatif” ve “dezorganize” şizotipal özelliklere daha sık rastlandığı, kadınlarda ise “büyüsel düşünce” ve “sosyal anksiyete”nin daha belirgin olduğu gözlenmiştir. Bu sonuçlar daha önce ŞKÖ ile yapılan diğer çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir (Badcock ve Dragovic 2006, Fossati ve ark. 2003). Ayrıca, şizofrenide de, erkeklerde “negatif” ve “dezorganizasyon” bulgularının daha şiddetli olması, normal toplumdaki şizotipal özelliklerin, şizofreni spektrumu bozukluklarında görülen belirtilerle boyutsal bir ilişki gösterdiği görüşünü desteklemektedir. Erkeklerde, kadınlara göre “paranoid” düşünceler daha belirgin gözlenirken, “büyüsel düşünce” puanları daha düşük bulunmuştur. Bu durum, “paranoid” ve “bilişsel-algısal” şizotipal özelliklerin iki ayrı faktör olabileceği görüşüyle uyumludur.

ŞKÖ'nin Türkçe formunun doğrulayıcı faktör analizinin sonuçları diğer kültürlerde gözlenenlere çok benzerdir. Bu, ölçeğin yapı geçerliliğini desteklemektedir. Ölçeğin, hem Türkçe formuyla hem de diğer kültürlerde yapılan faktör analizi çalışmalarında bazı sorunlu noktalar göze çarpmaktadır. Ne Raine'in ne de Stefanis'in modelleri mükemmel bir faktör yapısına işaret etmemektedir.

KAYNAKLAR

- Akaike H (1987) Factor analysis and AIC. *Psychometrika*, 52: 317-332.
- Avramopoulos D, Stefanis NC, Hantoumi I ve ark. (2002) Higher scores of self reported schizotypy in healthy young males carrying the COMT high activity allele. *Mol. Psychiatry*, 7:706-711.
- Ayçiçeği A, Dinn VM, Harris CL ve ark. (2005) Validation of Turkish and English versions of the schizotypal personality questionnaire-B. *Eur. J. Psychol. Assess*, 21:34-43.
- Badcock, JC, Dragovic M (2006) Schizotypal personality in mature adults. *Pers. Ind. Diff*, 40:77-85.
- Battaglia M, Cavallini M, Macciardi F ve ark. (1997) The structure of DSM-III-R schizotypal personality disorder diagnosed by direct interviews. *Schizophr. Bull*, 23: 83-92.
- Bergmann AJ, Harvey PD, Mitropoulou V ve ark. (1996) The factor structure of schizotypal features in a clinical population. *Schizophr. Bull*, 22, 501-509.
- Bora E, Veznedaroglu B (2007) Temperament and the character dimensions of the relatives of schizophrenia patients and controls: the relationship between schizotypal features and personality. *Eur Psychiatry*, 22, 27-31.

Bu durumun bir ölçüde, bazı alt ölçeklerdeki maddelerin birbirine benzer olmasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bütün bunlara rağmen, ŞKÖ genel olarak, şizotipal özellikleri ölçmek için geçerli bir araç olarak gözükmektedir. Normal toplumda, yüksek ŞKÖ puanlarının COMT (Catechol-O-methyl-transferase) artmış aktivite genotipi (Avramopoulos ve ark. 2002, Schürhoff ve ark. 2007), göz takip hareketlerindeki (Smyrnis ve ark. 2007) ve P50 (Wang ve ark. 2004) bozukluklarla ilişkili olması, bu ölçeğin geçerliliğini desteklemektedir.

Bu çalışmanın bir kısıtlılığı, örneklemin belirli bir yaş aralığında olan üniversite öğrencileri ile sınırlı olmasıdır. Daha önceki çalışmalarda, yaşın şizotipal özelliklerle ters ilişki gösterdiği bulunmuştur (Badcock ve ark. 2006, Fossati ve ark. 2003). Bu nedenle, ölçeğin ergenleri ve ileri yaştaki bireyleri de kapsayan daha geniş bir yaş grubunda da faktör yapısının sınılanması yararlı olacaktır. Ayrıca, katılımcılar psikiyatrik hastalık varlığı yönünden incelenmemiştir. Katılımcıların bir kısmında şizofreni spektrum bozuklukları ve A kümesi kişilik bozuklukları olması olasıdır. Ancak, örneklemin büyüklüğü göz önüne alındığına, bu durumun sonuçları ciddi şekilde etkilemesi beklenmemektedir.

Bu çalışmanın sonuçları, normal toplumdaki şizotipal özelliklerin, şizofreni spektrumunun bir uzantısı olabileceği görüşünü destekler niteliktedir. Şizotipal özelliklerin çok boyutlu bir yapısı olduğu tartışılmazdır. Ancak şizotipal özelliklerin faktör yapısına ait önerilerin genetik, elektrofizyolojik, beyin görüntüleme ve nöropsikolojik çalışmalarla sınılanması, şizofreniye yakınlıkla ilişkili boyutları tam olarak açıklığa kavuşturabilir.

Chapman LJ, Chapman JP, Miller EN ve ark. (1982) Reliabilities and intercorrelations of eight measures of proneness to psychosis. *J Consult. Clin. Psychol*, 50: 187-195.

Chen WJ, Hsiao CK, Lin CC ve ark. (1997) Schizotypy in community samples: The three-factor structure and correlation with sustained attention. *J Abnorm. Psychol*, 106 (4):649-654.

Fossati A, Raine A, Carretta I ve ark. (2003) The three-factor model of schizotypal personality: invariance across age and gender. *Pers. Ind. Diff*, 34:1-13.

Gruzelier JH. Factor structure of schizotypy: I. Affinities with syndromes of schizophrenia. *Schizophr. Bull*, 22(4): 611-620.

Hu L, Bentler PM (1999) Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Struct. Equat. Model*, 6:1-55.

Kendler KS, Ochs AL, Gorman AM ve ark. (1991) The structure of schizotypy: A pilot multitrait twin study. *Psychiatry Res*, 36:19-36.

Meehl PE (1962) Schizotaxia, schizotypy and schizophrenia. *Am. Psychol*, 17:827-838.

Raine A (1991) The SPQ: A scale for the assessment of schizotypal personality based on DSM-III-R criteria. *Schizophr. Bull*, 17:556-564.

Raine A, Reynolds CA, Lencz T ve ark. (1994) Cognitive perceptual, interpersonal and disorganized features of schizotypal personality. *Schizophr. Bull.* 20 (1), 191-201.

Reynolds CA, Raine A, Mellinger K ve ark. (2000) Three-factor model of schizotypy personality: Invariance across culture, gender, religious affiliation, family adversity and psychopathology. *Schizophr. Bull.* 26(3): 603-618.

Schmelleh-Engel K, Moosbrugger H, Muller H ve ark. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods Psychol. Res.* 8:23-74.

Schürhoff F, Szöke A, Chevalier F ve ark. (2007) Schizotypal dimensions: An intermediate phenotype associated with the COMT high activity allele. *Am. J. Med. Genet. B.* 144: 64-68.

Siever LJ, Gunderson JG (1983) The search for a schizotypal personality: historical origins and current status. *Compr. Psychiatry*, 24:199-212.

Smyrnis N, Evdokimidis I, Mantas A ve ark. (2007) Smooth pursuit

eye movements in 1087 men: effects of schizotypy, anxiety and depression. *Exp. Brain Res.* 179:397-408.

Stefanis NC, Smyrnis N, Avramopoulos D ve ark. (2004) Factorial composition of self rated schizotypal traits among young males undergoing military training. *Schizophr. Bull.* 30:335-350.

Şener A, Bora E, Tekin I ve ark. (2006) Şizotipal Kişilik Ölçeğinin üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenilirliği. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 16(2): 84-92.

Verdoux H, Van Os J (2002) Psychotic symptoms in non-clinical populations and the continuum of psychosis. *Schizophr. Res.* 54:59-65.

Wang J, Miyazato H, Hokama H ve ark. (2004) Correlation between P50 suppression and psychometric schizotypy among non-clinical Japanese subjects. *Int. J. Psychophysiol.* 52:147-157.

Wuthrich VM, Bates TC (2006) Confirmatory factor analysis of the three factor structure of the Schizotypal Personality Questionnaire and Chapman Schizotypy Scale. *J. Pers. Ass.* 87(3): 292-304.

RASİM ADASAL RUH SAĞLIĞI BİLİM ÖDÜLÜ

1. **Rasim Adasal Ruh Sağlığı Bilim Ödülü** kurucusu olduğu *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı* ve *Türkiye Sosyal Psikiyatri Derneği* işbirliğiyle düzenlenmiştir. 1999 yılından beri verilmektedir.
2. Ödül, modern psikiyatriyi Türkiye’de yerleştiren ve kamuoyunda yaptığı çalışmalarla topluma psikiyatriyi bütünleştiren **Prof. Dr. Rasim ADASAL**’ın adına konulmuştur. Onun hizmetlerinin gelecek kuşaklara aktarılması ve tanıtılması amacını taşımaktadır. Böylelikle ruh hekimi ve topluma mal olmuş bir kişilik olarak onun anısını canlı tutmak amaçlanmıştır.
3. Ödül, verildiği yıl esas olmak üzere, son beş yıl içinde ruh sağlığı ve hastalıkları alanında ülkemizde yapılmış ve yurt dışında yayınlanmış klinik çalışmalara verilmektedir.
4. Ödül jürisi her yıl Ankara Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı tarafından belirlenecek yedi kişiden oluşmaktadır. Ödül jürisi seçim sonucunu o yıl yapılan Ulusal Psikiyatri Kongresi’nde ilan edecektir.
5. Ödül için başvuru her yıl 01 Ocak-31 Temmuz tarihleri arasındadır.
6. Ödüle başvuran çalışmalar için daha önce ödül almamış olma koşulu vardır.
7. Ödül başvurusunda bulunan araştırmacının çalışmadaki ilk iki isimden biri olması ve özgeçmişi ile yayın listesini başvurusuna eklemesi gerekmektedir.
8. Başvuruların değerlendirilmesinden gözönüne alınacak temel ölçütler şunlardır:
 - i. Özgünlük
 - ii. Yöntemsel yetkinlik
 - iii. Ülkemiz bilim aktivitesini temsil niteliği
 - iv. Yayımlandığı dergi
9. Ödül jürisinde görev alanlar her çalışma için gerekçeli kişisel rapor hazırlayacak ve yapacakları sıralama değerlendirmede esas alınacaktır.
10. Ödül tutarı her yıl için ayrıca belirlenecek olup Türkiye Sosyal Psikiyatri Derneği tarafından karşılanacaktır.